

ЯК ОСКОЛОК З-ПІД СЕРЦЯ

*Баран Є. М. Щоденник Пилата: Верлібри / Євген Баран;
передм. А. Стожука. Х.: Майдан, 2024. 120 с.*

*Баран Є. М. Мова каміння / Євген Баран;
передм. М. Славинського. Х.: Майдан, 2025. 116 с.*

Скажу відверто: про Василя Стефаника неможливо писати, тим більше літературознавчо або ж – зі спробами, подібними до любителства хороходів під назвою інтерпретації (щодо останнього – не дай Боже в цьому разі!): це означає роз'ятрувати найболючішу рану, – писати, не віддавши належне внутрішній кришталевої покутського Бетховена, яку він дивним чином витримував нести в собі, хоч зовні вбачалася ота мужицько-селянська твердість. Зрештою, скільки би не говорили про Стефаника, цього перманентно недостатньо, бо товчіння води в ступі завжди безрезультатне, коли врешті-решт не визнати, хоча би самому собі, що стефаниківський простір так і залишатиметься неопізнаним, коли відштовхнутися бодай від його сакрального підґрунтя, уже не говорячи про родинну правду, яку носив під серцем. Тому писати про Стефаника на рівні любителя означає множити макулатуру, бо *«Писати про Стефаника // можна лиш тоді // коли болить слово»*, – Євген Баран.

У верлібрових збірках Євгена Барана натрапляємо на спробу осмислення світу шляхом ходьби по стефаниківських слідах. І це чи не найбільш глибоке, закрое на вмінні окреслити наболіле концентуальним пунктиром, уловивши як суть, так і самому надавши індивідуального тону, верліброве стефаниківське осмислення. Гадаю, такого б суголосного наближення до психосвіту письменника не було б, коли Євген Баран не був би літературним критиком і не відчував окремих тонкощів світу тіней – прозорих і темних, якими сповнене авторське відлуння.

До *«Щоденника Пилата»* увійшли дві рефлексії стефаниківського характеру, а до *«Мови каміння»* також – два.

Де немає сповнення сенсами, там немає літератури, простіше – те Слово потенційно мертве, як би герметично не було обмотане фольгою вдаваної літературності. Тому перше суголосся зі стефаниківською поетикою – у відсутності зайвини, окресленні наболілого крізь призму родинної історії, що іманентно зринають, як біла любов, що завжди болить найбільше, бо залишає відбиток, що ніби не рятує, але й не відпускає, поки ти. Так, Стефаник був *«ріжний, контрастний // друзів у серці не мав // і не мав до них сентиментів // лиш біль і сльози»*, але його наповнювала радість, що завжди невід'ємна від болю. Тому Євген Баран обрамлює верлібр (с.26, *«Щоденник Пилата»*) апелюваннями, що близькі не до суті, а до сутності близького йому світу, бо й сам гостро відчуває,

«коли болить слово», а всередині структурних рамок – історія Життя, що репрезентує точкові стефаниківські кроки буття.

Дитинство – праоснова творчості. Ніколи не знаєш, скільки часу потрібно Слову, аби народитися, аби зазвучати, аби прозріти з німоти. Поки ти дитина, що носить у собі цілий світ, доти здатен творити, без цього – звичайний ремісник. Тому верліброва рефлексія (с. 59, *«Щоденник Пилата»*) на означення коломийського періоду в стефаниківській дорозі актуальний тоді, коли ведемо мову про з'яву на світ потенційного голосу, готового на «чистоту» розмови (*«Стефанік повернувся // у Коломию, // місто, яке його // принизило в дитинстві // й розбудило творчий ген»*). Ідейна домінанта відтворена у введенні діалогічного вкраплення з-поміж рядків і відтворенні на основі інтерпретаційного літературного міжписьменницького діалогу (*«– Люди страшно злі, // пане Стефаніку...»*). Бо поки маєш до чого перманентно повертатися в спогадах, доти віриш, що тебе тримають на світі як живі, так і мертві.

«Синій книжечці...» та *«Невиголошений монолог Стефаніка перед гробом Семанюка»* (с. 16 і с. 17-20, *«Мова каміння»*) – верліброві рефлексії-присвяти. У першій зринає образ Білого Хлопчика на чорній ріллі, а патетику викликає те, що *«то не син газди»*, бо вже тоді, ще хлопчиком, був Білим, і все життя його серце було білим, як аркуші паперу, які списував безбожно і по які зчаста ходив у крамницю. Щодо другого – маємо верліброву рефлексію-звернення, що набуває монологічного звучання, що прикметно – із голосом автора, що немовби в тіні, але й присутній, бо веде читача крізь спогади, прикуті до світлої пам'яті дружби з Іваном Семанюком (1874-1927). А наприкінці – Євген Баран зумів поставити риторичне запитання без розділових знаків, оскільки інтонаційно читач вловлює його (*«...не знаю // що швидше проститься // твоя гуцульська вірність // чи моя // родова // стефаниківська правда»*).

Які, виявляється, глибокі контури, у чотирьох верлібрах, а що говорити про інші?.. Хоч про них уже сказано немало... Але у своєму матеріалі окреслюю лишень стефаниківські верліброві рефлексії Євгена Барана.

Це – як осколок з-під серця: ніколи не знаєш, коли відокремитися, змусивши боліти, а відтак лишень розводити руками: *«І чого ти, серце моє?...»*

І найголовніше: те, що видання верлібрових рефлексій Євгена Барана можливо розглядати крізь оптику різнорідних бачень, увиразнює множинність смислового простору збірок, так і уможливорює свідчення стосовно плюралістичного характеру рефлексійних wypowiedань автора, що спричинює домінантність поліваріантного принципу прочитань.

Тетяна Торак, м. Івано-Франківськ